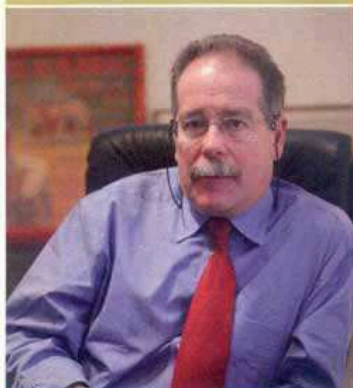

RIK COOLSAET is hoogleraar aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Gent. Hij geldt als een autoriteit inzake terrorisme en terreurbestrijding en publiceerde onder meer het boek 'De mythe Al Qaeda'. Verwacht van hem geen stoere uitspraken over botsende beschavingen. Coolsaet pleit voor meer realiteitszin en minder paniek.

Rik COOLSAET

'Al Qaeda stelt niets meer voor'

Europa blijft in de ban van het terrorisme. Ruim vier jaar na de aanslagen van 11 september 2001, alias 9/11, lijkt de terroristische dreiging steeds dichterbij te komen. De klap op de vuurpijl waren de vier zelfmoordaanslagen op 7 juli in de Britse hoofdstad Londen. Maar volgens de Gentse hoogleraar Rik Coolsaet loopt het zo'n vaart niet. 'Laten we alstublieft ophouden te doen alsof het einde van de beschaving is ingeluid.'

Erik ZIARCZYK

“ ”

'We moeten beseffen dat moslims geen etnische groep vormen. Dat zijn we vergeten. Vroeger spraken we van Marokkanen en Turken, nu hebben we het over moslims.'

pens zijn en bedreigend overkomen. Daarom gebruik ik liever de term 'jihadi-terrorisme'. Omdat de terroristen zich opwerpen als jihadi's of moslimstrijders. En omdat ze zich op die manier onderscheiden van de rest van de moslims.'

'Het is wraakroepend dat velen het jihaditerrorisme omschrijven als een bedreiging voor de westerse beschaving. Het zijn verdorie de moslims zelf die vaak het eerste slachtoffer zijn. De cijfers bewijzen het zwart op wit. Sinds het begin van de jaren 90 zijn in het Westen zo'n 4.000 doden gevallen door het jihaditerrorisme. In diezelfde periode kwamen in de moslimwereld 175.000 mensen om bij aanslagen. Dat is ruim 40 keer zoveel. De westerse arrogantie wekt ongelooflijk veel wrevel op in de moslimwereld.'

Sommigen verwijzen naar het gevoel van vernedering dat heerst in de moslimwereld.

Coolsaet: 'Het Westen heeft inderdaad geen oog voor het wijdverspreide gevoel van onderdrukking en uitsluiting in de Arabische wereld. De moslims hebben het gevoel dat we hen de oorlog hebben verklaard. Uiteraard hebben we dat niet gedaan, maar we besteden veel te weinig aandacht aan de perceptie. Die is soms veel belangrijker dan de realiteit, omdat de perceptie de basis is van acties. En daarom is het zo belangrijk in te werken op die perceptiekloof.'

Halverwege het interview moet het hem toch even van het hart. 'Ik heb een hekel aan de term 'moslimterrorisme'. Politici en journalisten beseffen soms niet welke invloed ze hebben. Woorden kunnen wa-

FOTO: LIEVEN VAN ASSCHE

■ *De Amerikaanse strijd tegen het terrorisme besteedt maar weinig aandacht aan de perceptie kloof. Is die strijd dan tot mislukken gedoemd?*

Coolsaet: 'Het is het verkeerde beleid, maar George Bush reageert natuurlijk ook vanuit zijn eigen perceptie. De Amerikanen voelen zich bedreigd door een externe vijand. Bush reageert vanuit het idee: 'Wij brengen de oorlog bij hen zodat de oorlog niet bij ons komt'. De Amerikaanse analyse slaat trouwens niet op de situatie in Europa. De daders van terreuraanslagen in Europa zijn jongens van hier, die zijn hier geboren en opgegroeid.'

■ *Over Europa gesproken, waren de aanslagen van 7 juli in Londen het Europese equivalent van de aanslagen van 11 september 2001?*

Coolsaet: 'Helemaal niet. De aanslagen in de Verenigde Staten waren een echt keerpunt. 9/11 leidde tot een binnenlandse én een internationale mobilisatie. Dat gebeurde niet na de aanslagen van 7 juli. De impact op de Britse politiek en samenleving bleef beperkt. Dat kwam deels omdat de Britten al langer leven met het terroristische gevaar. De aanslagen in de metro waren voor hen dus minder nieuw. En zoals ik al zei, de daders waren geen buitenlanders maar Britten.'

■ *De Britten reageerden relatief kalm na de aanslagen. Was dat geen uitzondering? De Nederlanders gingen volledig door het lint na de moord op de cineast Theo van Gogh door een Nederlandse moslim.*

Coolsaet: 'De reacties waren inderdaad compleet verschillend. In Nederland kwam het tot een uitbarsting van jarenlang opgekropte vreemdelingenhaat, zoals de auteur Geert Mak het samenvatte. Volgens Mak is Nederland in de ban geraakt van een hysterisch debat over multiculturalisme en integratie. En dan worden die thema's nog eens vermengd met de discussie over terrorisme.'

'De Britten hebben veel beschaafder gereageerd, net zoals de Spanjaarden na de aanslagen in Madrid in maart 2004. De Spanjaarden slaagden erin het onderscheid te maken tussen de daders en de moslimgemeenschap. Ook in het Verenigd Koninkrijk was er geen forse stijging van openlijk racisme. Al schreefden de autoriteiten de rechtsstaat wel ongelooflijk terug. Daar lopen de reacties in Nederland en het Verenigd Koninkrijk wel gelijk.'

■ *Aanslagen in Londen, terreur in Nederland, rellen in Frankrijk..., hoe stabiel is de situatie in België?*

Coolsaet: 'Ik vind het zo akelig dat de discussie over het terrorisme steeds opduikt wanneer we het hebben over de integratie van tweede- en derdegeneratiemigranten.

Dat zijn al twee ingewikkelde dossiers en we maken het ons alleen maar moeilijker door die twee te vermengen. Bij de onlusten in Parijs was er geen enkele indicatie van manipulatie door jihadi's of extremistische moslims. Aan de basis van het geweld lagen problemen van integratie.'

■ *Is er dan geen enkel verband met moslim-extremisme?*

Coolsaet: 'De migrantenjongeren in Frankrijk, maar ook in België, worstelen duidelijk met hun identiteit. Zij zijn verscheurd tussen bijvoorbeeld Marokko en België. In Marokko worden ze beschouwd als buitenlanders, terwijl de Belgen hen beschouwen als Marokkanen. Dan is het makkelijker om jezelf te identificeren als moslim. Vergeet ook niet dat er een wereldwijde heropleving is van religie, of het nu bij de katholieken, protestanten, hindoes of joden is. En dat is ook het geval met de islam.'

■ *Toch is de stap naar het extremisme van Al Qaeda erg groot.*

Coolsaet: 'Stel je de derdegeneratiemigrant maar eens voor die merkt dat hij voortdurend wordt gediscrimineerd. Als die dan ook nog eens ontdekt dat iemand het voor de arme moslims opneemt vanuit een grot ergens in Pakistan of Afghanistan, is de stap niet meer zo groot. Maar uiteindelijk mogen we dat ook niet overdrijven. In die

migrantengemeenschappen duiken slechts hele kleine groepen op die zichzelf gaan radicaliseren, naar het voorbeeld van Osama bin Laden en Al Qaeda. Zij gaan hem beschouwen als een islamitische Robin Hood die ten strijde trekt tegen het onrecht dat zij aan den lijve ondervinden.'

■ *Het blijft wel bij die kleine groepjes extremisten. Van een wereldwijde opstand van de moslims is na 9/11 geen sprake. Is de missie van Al Qaeda mislukt?*

Coolsaet: 'De opstand waarop Osama bin Laden hoopte, is inderdaad mislukt. Hij beschouwde zichzelf als de voorhoede van de onderdrukte massa. En in zijn fatwa's en boodschappen beweert hij de vonk te zijn voor wat hij het 'ontwaken' noemt. Daar is niets van in huis gekomen. Enkel wat geïsoleerde groepjes herkennen zich in Osama bin Laden. En uit opiniepeilingen blijkt dat zijn aantrekkingskracht achteruitgaat. Er is steeds minder steun voor het gebruik van geweld in naam van de islam. Dat is vooral het geval in de landen die zelf geconfronteerd worden met aanslagen, zoals Marokko.'

■ *Vorig jaar publiceerde u het boek 'De mythe Al Qaeda'. Is het terreurnetwerk uit elkaar gespat?*

Coolsaet: 'De centrale structuur rond Osama bin Laden bestaat niet meer. Dat is het grote succes van de strijd tegen het terrorisme. Wat overschiet na 9/11 zijn wat lokale groepjes en individuen die het heft in eigen handen nemen. Het zijn die geïsoleerde gevallen die zich herkennen in het

vaandel dat Al Qaeda tegenwoordig is. Niet dat die evolutie zo goed is. Het is veel moeilijker een mythe uit te schakelen dan een organisatie.'

■ *De gewezen Amerikaanse veiligheidsadviseur Zbigniew Brzezinski maakte zich onlangs boos omdat Bush de strijd tegen het 'islamitische' terrorisme vergelijkt met de strijd tegen het communisme. Daarmee krijgt Osama bin Laden dezelfde status als Lenin, Stalin of Mao, zegt Brzezinski.*

Coolsaet: 'Bush geeft Osama bin Laden inderdaad het aureool van een leider van een machtige beweging. Terwijl Al Qaeda dat nooit is geweest. Het is altijd een sekte geweest en daar blijft niets meer van over. De terroristische bedreiging bestaat vandaag uit een bont lappendeken van zelfradicaliserende cellen. Maar de dynamiek is puur lokaal, genre GICM in België of de Hofstad-groep in Nederland. De internationale contacten blijven beperkt.'

'Maar als Bush, zoals Brzezinski aanhaalt, het beeld creëert van een grote vijand, dan motiveert hij alleen maar al die kleine, geïsoleerde groepen. Omdat hij ze het idee geeft dat ze deel uitmaken van een machtige beweging. En er niets dat zoveel succes aantrekt als succes. We verzorgen eigenlijk de public relations van Osama bin Laden.'

■ *In welke mate speelt de Amerikaanse oorlog in Irak een rol bij dat terrorisme?*

Coolsaet: 'Irak is uitgegroeid tot het symbool bij uitstek voor het rekruteren van moslimstrijders of jihadi's. De extremisten gebruiken Irak als illustratie voor de oorlog

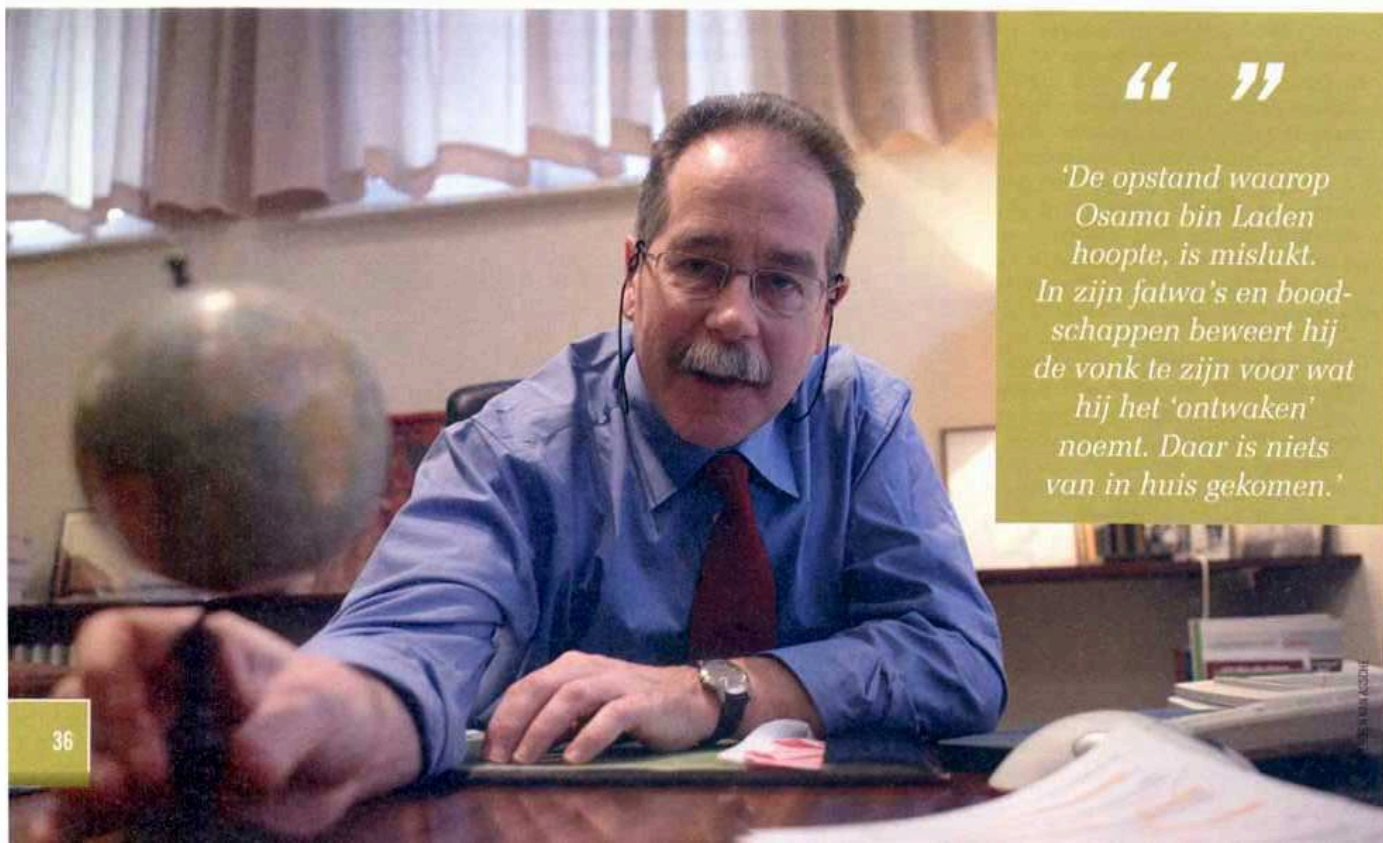
die de VS zogenaamd voeren tegen de islam. Nu worden de video's uit Irak gebruikt door kleine groepjes jihadi's die elkaar oppeppen. Vroeger gebeurde dat met beelden uit Tsjetsjenië of Bosnië. Irak is ook een zwart gat dat allerlei buitenlandse extremisten opzuigt, zoals dat jaren geleden het geval was met Afghanistan. Op een bepaald moment ga je die jihadi's zien terugkeren. Daar vrezen de westerse veiligheidsdiensten nu al voor.'

■ *De VS zeiden in Irak de democratie weer op te bouwen. Maar terzelfdertijd steunen ze de autoritaire regimes in Saudi-Arabië en Egypte.*

Coolsaet: 'De moslimwereld beschuldigt de Amerikanen én de Europeanen inderdaad met twee maten te meten. Waarom mag Israël de VN-resoluties naast zich neerleggen en Irak niet? Ik herinner me een discussie in Egypte met seculiere hervormers. Als het Westen moet kiezen tussen democratie en stabiliteit, zeiden die, dan kiest het stevast voor stabiliteit. De Amerikanen hebben de democratisering een kans willen geven. Maar ze beseffen inmiddels dat het gevaar groot is dat verkiezingen vooral islamisten en moslimdemocraten aan de macht helpen. En dat zagen ze in Washington niet zitten. Dan hebben ze nog liever Moebarak.'

■ *De Amerikanen hebben hun ambities met andere woorden opgeborgen?*

Coolsaet: 'Van dat hele project, het zogenaamde Greater Middle East-programma, schiet nog maar weinig over. Het enige res-

“ ”

'De opstand waarop Osama bin Laden hoopte, is mislukt. In zijn fatwa's en boodschappen beweert hij de vonk te zijn voor wat hij het 'ontwaken' noemt. Daar is niets van in huis gekomen.'

tant is een forum voor niet-gouvernementele organisaties. Het is trouwens niet gemakkelijk de uitbouw van democratie in een bepaalde samenleving te ondersteunen. Het is een moeilijke evenwichtoefening voor een staat om tussenbeide te komen in een andere staat.'

Is het jihadisme niet eerder gericht tegen de gematigde islam, en niet zozeer tegen het Westen?

Coolsaet: 'Het echte doelwit van Al Qaeda zijn de regimes in landen als Algerije, Egypte of Marokko. Eind jaren tachtig, begin jaren negentig waren er pogingen om die regimes omver te werpen. De strijd tegen de sovjetbezetting van Afghanistan was gedaan en de veteranen keerden terug naar hun vaderland. Maar die moedjahedien slaagden er niet die verfoeide regimes te val te brengen.'

'En dan komt Al Qaeda op de proppen. Het was vooral de Egyptenaar Ayman al-Zawahiri die de analyse maakte. We kennen allemaal Osama bin Laden, maar Zawahiri is de echte strateeg van Al Qaeda. Hij besloot een omweg te maken en de beschermheer van de moslimregimes te treffen: de Verenigde Staten. Zawahiri en Osama bin Laden waren vast van plan de VS af te schilderen als een papieren tijger. Dat was de bedoeling van 9/11: aantonen dat de keizer naakt is. In dat opzicht lijkt het jihadisme op het anarchistische terrorisme van het einde van de 19de eeuw.'

Dat anarchistische terrorisme is uiteindelijk doodgebloed. Kan hetzelfde gebeuren met het jihadisme?

Coolsaet: 'Het anarchistische terrorisme is verdampt omdat het zichzelf op een dood spoor had gezet. Als bij aanslagen mensen omkomen voor wie je zegt te strijden, zit je op een doodlopend pad. En dat is net wat nu ook gebeurt met het jihadisme, dat meer moslims treft dan westerlingen.'

Het anarchisme verdween ook door de opkomst van het socialisme en de vakbonden. Kan een Europese, gematigde islam een uitweg bieden?

Coolsaet: 'Ik geloof niet zo in een Europese islam als oplossing voor het radicalisme. De facto bestaat die Europese islam trouwens al. De religieuze beleving van Europese moslims is anders dan in de moslimwereld. We moeten trouwens beseffen dat moslims geen etnische groep vormen. Dat zijn we vergeten. Vroeger spraken we van Marokkanen en Turken, nu hebben we het over moslims. Voor mij is de verdamping van de kweekvijver van het jihadisme mogelijk door een dubbel spoor te volgen. De overheid moet een volgehouden antidiscriminatiebeleid voeren. En we moeten maar eens aanvaarden dat iemand én Belg én moslim kan zijn. Dat zou al een hele vooruitgang zijn.'

De zwaarste aanslagen van 2005

7 april

Bij een aanslag in het historische centrum van de Egyptische hoofdstad Caïro vallen vier doden: een Amerikaan, twee Fransen en de vermoedelijke zelfmoordactivist.

30 april

Bij een museum in Caïro openen twee gesluierde vrouwen het vuur op een toeristenbus. Ze verwonden zeven mensen, onder wie twee Israël's, een Italiaan en een Zweed. De daders schieten daarna zichzelf dood.

7 juli

Het Londense openbare vervoer wordt getroffen door vier zelfmoordaanslagen (foto). Daarbij komen 56 mensen om het leven. Drie weken later, op 22 juli, proberen vier kamikazes de aanslag te herhalen, maar hun pogingen mislukken.

16 juli

Een aanslag op een busje met buitenlandse toeristen kost in de populaire Turkse badplaats Kusadasi het leven aan vijf mensen. Volgens Ankara zijn de Koerdische separatisten verantwoordelijk voor de aanslag.

23 juli

Bijna negentig mensen komen om bij een reeks terreuraanslagen in de Egyptische badstad Sjarm el-Sjeik. Tientallen anderen raken gewond. De Brigades Abdullah al-Azzam, van de Organisatie Al Qaeda in Syrië en Egypte, eisen de aanslagen op.

1 oktober

Drie zelfmoordaanslagen in de toeristische zone van het Indonesische Bali kosten het leven aan 26 mensen. De autoriteiten vermoeden dat de islamitische terreurbeweging Jemaah Islamiyah de opdracht gaf voor de aanslagen.

9 december

Bij drie gelijktijdige aanslagen vallen in de Jordaanse hoofdstad Amman 57 doden. De aanslagen waren gericht tegen internationale hotels. De Iraakse afdeling van Al Qaeda, geleid door ABou Moussab al-Zarqawi, eist de verantwoordelijkheid op.